

تأثیر تدریس نقاشی بر انگیزش و بروز احساسات کودکان با تکیه بر وضعیت تدریس نقاشی در ایران

فاطمه زارع رشنودی

مربی هنرهای تجسمی (طراح ی سبک هایپررئال)، عضو انجمن هنرهای تجسمی، مدرس حرفه ای در کانون پرورشی و فکری کودکان و نوجوانان استان لرستان

چکیده

دنیای کودکان دنیای شگفت انگیز است، آنها در این دنیای شگفت انگیز دست به کارهایی می زنند که در تقویت فکر و تمرکز شان نقش مهمی را ایفا می کند. یکی از این مهارت های فکری و ذهنی، نقاشی کردن است. هنر و نقاشی نتیجه ارتباط اجتماعی کودک است. که در رشد تمرکز افکار و ذهنش نقش مهمی داشته و با هدفمند سازی هنر و نقاشی، مهارت ها و استعدادهایش تقویت می شود. والدین، مدارس و مجموعه های آموزشی و پرورشی نیز در این زمینه می توانند کودکان خود را حمایت و تشویق کنند، تا انگیزه آنان برای یادگیری و خلاقیت توسعه یافته و در جهت رشد و پرورش ذهنی و عاطفی پیشرو باشند. در این میان تقویت اعتماد به نفس و عزت نفس کودکان بیشتر از پیش باید صورت بگیرد تا تمرکز و دقت در پدیده های طبیعی موجب علاقمندی به هنر و تقویت روحیه خودباوری در آنها شود. از این رو برای آگاهی سازی همچنین ارزش هنر و نقاشی باید اطلاعات و دانش کافی به والدین که نقش مهمی در تربیت فرزندان خود دارند، ارائه گردد پژوهش حاضر به روش توصیفی - تحلیلی و با شیوه کتابخانه ای صورت گرفته است. هدفمند سازی هنر و نقاشی در کودکان و نوجوانان، کار با لوازم نقاشی مانند انواع مداد رنگی های جدید و آبرنگ های متنوع می تواند رشد ذهنی کودک را افزون تر کند. تا از طریق ناگفته های درونی اون با احساسات شأن بروز نماید. اهمیت به هنر نقاشی و تبیین فواید بسیار آن باید در رأس فعالیت های هنری و فرهنگی و پرورشی مجموعه های آموزشی کشور قرار بگیرد تا اهتمام به نقاشی نیز در مدارس سطح کشور مهم و کاربردی و ضروری نمود یابد. از این رو باید به تدریس درس هنر در مدارس و موسسات آموزشی بیشتر، توجه شود تا در جهت پرورش استعداد کودکان موثرتر باشد.

واژگان کلیدی: نقاشی، هوش هنری، انگیزش، احساسات، کودکان و نوجوانان

مقدمه

کودکان و نوجوانان از مهمترین سرمایه های خانواده ها هستند که همواره در رشد و پیشرفت هر کدام از آنها تالش روز افزونی در جامعه صورت میگیرد. زیرا پیشرفت و آینده هر یک از کودکان و نوجوانان به مثابه پیشرفت جوامع بشری است. بنابراین برای اینکه به این هدف مهم دست یابیم باید استعدادها و توانایی های فرزندانمان را کشف کرده و در راه ارتقای سطح علمی و آموزشی آنان تالش های ویژه ای انجام دهیم. کودکان بطور ذاتی کنجکاو هستند و می خواهند در مورد مسائل مختلف محیط زندگی خود همه چیز را بدانند. آنها با اسباب بازی های خود می خواهند کارهای مهمی را کشف کنند و دنیای جدیدی را در مغزشان پرورش می دهند. یکی از استعداد هایی که نیاز به شکوفایی در بچه ها دارد هنر و نقاشی است. یعنی از مهمترین فعالیتهای طبیعی و سالم که کودک به آن عالقمند است، کشیدن نقاشی است تا دنیایش را آنگونه که در ذهن می پروراند به نمایش بگذارد. نقاشی فقط رنگ کردن روی کاغذ نیست بلکه می توان از آن برای توانمندسازی مهارت های حرکتی کودک نام برد. وقتی کودک مداد رنگیها را در دستش میگیرد نه تنها باعث رشد ماهیچه های انگشتانش میشود، بلکه میان عصبهای مغز و دست و چشم و بدنش تعادل ایجاد میگردد .

و بدین طریق در دیگر موارد و مسائل حرکتی نیز رشد مییابد. مثال^۱ در باز و بسته کردن دکمه های لباس و یا بند کفش هایش نیز توانایی داشته باشد. پس نقاشی کردن در توانمندسازی مهارتها و خالقیت کودکان نقش مهمی ایفا میکند. زیرا از این طریق کودکان میتوانند احساساتشان را بیان کنند و آنچه در مغز خود می پروراند با نقاشی به دیگران ارائه دهند. کودکان در انواع نقاشی کار با رنگ را دوست دارند و دنیای رنگی خود را با پرورش خالقیت و شکوفایی استعدادهایشان آنگونه که میخواهند رنگ آمیزی میکنند. تاثیر نقاشی بر هوش و تقویت هوش هنری با نقاشی موجب افزایش هوش تصویری فضایی در کودکان میشود و حافظه آنان را تقویت میکند. نگرستن به جزئیات یک طرح و رنگ آمیزی و طراحی آن به دقت و تمرکز دقیقی نیاز دارد که این مهمترین تأثیر نقاشی بر فکر و ایجاد تمرکز در ذهن کودکان را برجای می گذارد. قدرت یادگیری آنان را افزایش میدهد، هنر و نقاشی بیان احساسات و عواطف انسانی را نشان می دهد، به همین دلیل است که دانشمندان و روانشناسان هنر را وسیله ای ارزشمند برای تقویت یادگیری و شکوفایی استعدادهای کودکان از جمله برانگیختگی و بیان احساسات می دانند .

پیشینه پژوهش

پیرامون هنر و نقاشی نویسندگان و پژوهشگران متعددی برای آگاهی سازی والدین و اولیای مدارس کتابها و مقالات متعددی را نوشته اند. که هر کدام از این آثار در جای خود ارزشمند است. ولی طبق بررسیهای متمادی تاکنون کتاب و مقاله ای با عنوان بررسی تأثیر تدریس نقاشی بر انگیزش هوش هنری کودکان و نوجوانان با تکیه بر ایجاد تمرکز در افکار، نگارش نشده است، بنابراین پژوهش حاضر دارای مطالب خوب و مفیدی برای مخاطبان خود است. در زیر به چند نمونه از مقالاتی که نزدیک به محتوای این مقاله باشد اشاره می شود . (عابدینی بلترک و رضایی زارچی) ۱۴۰۰، در مقاله ای به بررسی تاثیر آموزش هنر با رویکرد تربیت هنری بر علاقه به درس هنر و عشق به یادگیری پرداخته و بیان داشته اند که آموزش هنر با رویکرد تربیت هنری باعث افزایش علاقه به درس هنر در دانش آموزان شده و همچنین تاثیر معناداری در عشق به یادگیری آنان داشته است .

قدم زن و ناظری (۱۳۹۸)، در مقاله ای به مطالعه تاثیر آموزش نقاشی و هوش تجسمی فضایی کودکان پیش دبستانی پرداخته و آموزش نقاشی را بر اساس مولفه های هوش تجسمی - فضایی طی پانزده جلسه انجام داده اند و داده ها با آزمون کواریانس تحلیل شده و نشان داده اند که آموزش نقاشی به کودکان بر طبق شاخصه های هوش تجسمی فضایی در افزایش هوش در کودکان تاثیر داشته است. همچنین تحلیلهای کیفی نیز موید نتایج تحلیل های کمی بوده اند. بنابراین افزایش هوش تجسمی فضایی از طریق نقاشی به کودکان پیش دبستانی تایید شده است.

(جمالی فیروزآبادی و همکاران) ۱۳۸۹، در مقاله ای به تاثیر روشهای آموزش نقاشی و افزایش خلاقیت کودکان، پرداخته اند که آموزش نقاشی به روش آزاد منجر به افزایش سیالی، ابتکار، بسط می گردد، اما در انعطاف پذیری تاثیر نداشته است. آموزش نقاشی از طریق انتخاب موضوعی در بالا بردن ابتکار، انعطاف پذیری و بسط موثر است اما بر سیالی بی تاثیر است. از طرفی دیگر آموزش نقاشی به روش تکمیلی منجر به افزایش خلاقیت نمی شود. در نهایت، یافته های حاصل از پژوهش حاضر بر اثر بخشی نقاشی به روش آزاد و انتخاب موضوعی بر افزایش خلاقیت کودکان پیش دبستانی صحت گذاشت.

فواید هنر بر پرورش کودکان

هنر شناخت از زندگی به صورت کیفی میباشد و منشاء هنر را باید در زندگی شخصی و چگونگی نگاه افراد به زندگی جستجو کرد. از دیگر سو هنر خلاقیت و بهره وری هوشی رابطه مستقیمی با یکدیگر دارند. به تصریح جامعه شناسان هنر و روان شناسان، کودکان ذاتاً هنرمند هستند و آنچه باعث میشود آنها به مرور از ذات خویش دور شوند، نحوه تعلیم و تربیت روش تدریس و آموزش آنها می باشد. مربی خوب هنر و آگاه به اصول آموزشی میتواند با پرورش استعداد های کودکان هماهنگ ساختن فعالیتهای ذهنی و عملی کودکان پرورش قوه تخیل و تصور، بستر سازی جهت بیان عواطف و احساسات درونی و مهمتر از همه ایجاد شرایط مساعد برای پرورش میل به همکاری با دیگران و برقرار ساختن روابط اجتماعی از آنان کودکانی مسئولیت پذیر و خالق پرورش دهند (مومنی، ۱۴۰۰: ۱).

بنابراین هنر نقش بسزایی در رشد کودک دارد و تاثیر شگرفی بر آینده او می گذارد. مدارس و آموزش و پرورش با در نظر گرفتن این تأثیرات باید بیش از پیش به کالس های هنر اهمیت دهند و برای آنها برنامه ریزی کنند. یکی از هنرهایی که میتواند در تربیت کودک سهم بسزایی داشته باشد، نقاشی است. نقاشی کردن فعالیتی تقریباً غریزی است که در رشد هوشی و ذهنی کودکان و نوجوانان بسیار مؤثر است. بسیاری از پژوهندگان بر این عقیده اند که نقاشی کودک دریچه ای است که بر اندیشه ها و احساسات او گشوده میشود و نقاشی میتواند در برقراری ارتباط با دنیای بیرون، نقش مهمی ایفا کند. ارزش آهنگ خط و خوشنویسی در هنر مشرق زمین از هنر خطاطی سرچشمه گرفته است و بعد به طراحی سرایت میکند و هنر نقاشی خط را خلق می کند. خط به اشکال مختلف ظاهر میشود. خط شکسته، تحریری، نستعلیق و خوشنویسی با خودکار و... دست خط هر فرد آینه وجودی اوست و فردی که به خطی خوش مینویسد، یعنی به موجودیت فردی و هویت خود احترام میگذارد (عسگری منش و پاک نهاد، ۱۴۰۲: ۶).

هنر، بازی خالق برای کودکان

هنر به گونه های ظریف و نا آشکار زمینۀ پرورش قابلیت های اکتشافی را در فرد به وجود میآورد. انسانها از طریق هنر نه تنها به کشف امکانات نهضت در عالم هستی که به امکانات وجودی خویش نیز وقوف بیشتری مییابند (سلیقه ۱۰: ۱۴۰۱)، هنر

همان بازی خالق و فرآیند ذهنی است که در دوره های رشد پدید می آید. ظهور هنر از آغاز کودکی به شکل بازی از درون فعالیت های نمادین و شهودی کودکان می جوشد و به همراه رشد ذهنی متحول میشود. بازی تفکر کودک است. پیازه در جمله ی معروفی می گوید: «در واقع تفکر در شکل بازی قدم به قدم کودک را با منطق و قواعد و واقعیت ها سازگار می کند» خیال ورزی ها در اشکال بازی به تدریج کودک را به سمت قاعده گرایی و آفرینندگی و هنرمندی سوق میدهد و راه تفکر و تجسم و قدرت پیش بینی را هموار می کند. پیازه می گوید: «بازی تفکر کودک است در واقع اساس رشد ذهنی کودک بر اساس بازی است.» بازی ذهن خیال ورزی و رمزگذاری کودک در رابطه با اشیا را قوی میکند و از آن جایی که هنر با جنبه های نمادین کار می کند، هنر کمک میکند تا نمادهای متضاد با سرعتی فوق العاده بدون توجه به زمان و مکان در بازی رشد کند (آهنگران ۱۳۹۹: ۱۵).

ماهیت هنری نقاشی

جهت گیری بنیادین هنر یا تجسمی است یا فضایی. هنر تجسمی یا تصویری صرف و نحوی مختص خود دارد، واژگان معماری، فضایی است. تاریخ هنر از واژه ها برای توصیف هر آنچه تجسمی است، بهره میگیرد (آنتونی و دیگران، ۱۳۹۰: ۲۱). هنر نقاشی تجسمی از درونیات، احساسات و عواطف و هیجانات و... است. نقاشی محصول یک رابطه اجتماعی نیز هست و در واقع اثر هنری محل تجلی برآیند و معدل عوامل مختلفی است که خود را در قالب رنگ فرم و فضا می نمایند. از طرف دیگر می توان گفت که دغدغه ها، نیازها تعلقات دینی و ملی هستی شناسی هنرمند و خلوت های خاص وی در اثر هنری او قابل ارزیابی است و از این نظر که به طور معمول امکان تجلی منویات و عالیق فردگرایانه و حتی بدون مخاطب را در درون خود دارد، یکی از بیانگریهای حقیقی و بسیار تأمل برانگیز است. برتوت برشت (ویگن برتولت فریدریش برشت، نمایشنامه نویس، کارگردان تئاتر و شاعر آلمانی با گرایش های مارکسیستی بود. برتولت برشت را بیشتر به عنوان برجسته ترین نمایشنامه نویس تئاتر رومی، و به خاطر نمایشنامه های مشهورش می شناسند) در مقاله ای با عنوان پنج مشکل در نوشتن حقیقت مینویسد: «امروزه هر کس بخواهد با چهل و دروغ مبارزه کند و حقیقت را بنویسد باید حداقل بر پنج مشکل فائق آید: او باید این «شهامت» را داشته باشد که وقتی همه جا حقیقت مورد مخالفت قرار می گیرد، حقیقت را بنویسد؛ این هوشیاری را داشته باشد که آن را تشخیص دهد حتی اگر در همه جا پوشیده و پنهان باشد؛ این مهارت را داشته باشد که از آن سالی بسازد این قدرت قضاوت را داشته باشد که آنها را برگزیند که در دست او مؤثر باشند و این نیز هوشی را داشته باشد که حقیقت را در میان اشخاص پخش و منتشر کند (گودرزی ۱۳۸۷: ۱۱).

مکاتب نقاشی

همه ی مکاتب نقاشی زاینده ی سیر تحول بصری و تاریخی هنرمند و هنردوست در آینه ی ترسیم و نقاشی و دقت بصری است در هر دوره برحسب شرایط تحول جامعه و نیاز و استعداد هنرمند مکاتبی از نقاشی برای کشف خویشتن و ارتباط فعال و تسلط بیشتر بر محیط خلق شده است و هر سبکی قابلیت و استعدادهای مغزی را در قالب تصویر و ترسیم نقاشی منعکس میکند تا برخی از نیازها و واقعیت زمانی و مکانی را اقناع کند. مکاتب و سبک های مختلف از سورئالیسم تا رئالیسم و اکسپرسیونیسم بیان و اکتشاف بخشی از نیاز و ظرفیتهای مغزی در شرایط اجتماعی خاصی اند که هنرمند با همراهی همدانی که مییافتند بیشترین ابراز خویشتن و بیان واقعیت موجود را در آثار خود نشان میدادند و هر مکتب بخشی از هارمونی انسانی احساسات بصری و مفهومی را کشف و کامل کرده است. به طور کلی هر سبکی در پی کشف و تغییر و توصیف جهان پیرامون به میل خود و یا گزارشی از واقعیت پیش رو است. به عبارت دیگر تعبیر و توصیفات ذهنی هم میتواند بیان و برداشتهای شخصی را در برداشته باشد و هم توصیف واقعیات عینی و طبیعی باشد از این رو بشر به واسطه ی قوه ی تخیل و تفکر توانایی پردازش ایده های خالق و درک عینی و ذهنی از واقعیت را با یک بیان هنری دارد)

زاده محمدی ۱۵:۱۳۹۳، .)

نقاشی کردن در واقع مجسم کردن و به تصویر کشیدن رویاها و تخیالات و احساسات و حالت درونی کودک است این نقاشی ها در برگیرنده فواید بسیاری است هرچند اکثر والدین به نقاشی های کودک شان به چشم خط خطی کردن های ساده و یا آثاری برای تکمیل کلکسیون یادگاری های کودکی می نگرند. بسیاری از روانشناسان و مشاوران کودک معتقدند با تحلیل نقاشی های کودکان میتوان به شناخت و افزایش افزایش مهارت های شناختی احساسی و فیزیکی کودک پرداخت. کودکان معمولاً از سن یک سالگی شروع به نقاشی کشیدن میکنند. اهمیت نقاشی از این جهت است که به حقیقت ذاتی اشیا از کلمات بسیار نزدیک تر است و درک آن برخلاف نوشتن به کوشش و دقت زیادی نیاز ندارد. نقاشی می تواند در برقراری ارتباط با دنیای بیرون نقش مهمی ایفا کند در این کار سه بخش یعنی دست چشم و مغز فعالیت دارد و آگاهی فضایی آنها را افزایش میدهد. نقاشی کشیدن پنجره ای به سوی خالقیت کودکان و شکوفایی احساسات هنری کودکان است. همچنین روانشناسان قادرند تا سرنخ هایی از نشانه های شخصیتی احساس و رشد ذهنی کودکان را در میان این نقاشی ها پیدا کنند (مومنی، ۱۴۰۰، ۲)

تأثیر نقاشی بر کودکان

یکی از راه های تأثیر گذار مهم در پرورش کودکان است که معمولاً کمتر مورد توجه قرار میگیرد ولی قبل از هر وسیله و بیش از هر چیز نقاشی است میتواند به آموزش کمک کند. رنگ و تصویر بیش از هر چیز دیگر ذهن بچه را متوجه خود میکند و در عین حال وسیله ای است که بچه قبل از هر چیز میتواند به خلق آن بپردازد (مصا برپور ۱۳۹۳: ۷). نقاشی کودک گاه به مثابه بازی و گاه به مثابه زبان و همچنین گاه به مثابه تفکر نمادین اوست. یعنی همان فرآیندی که خاستگاه زبان، نقاشی و تصویر ذهنی است. لوگه نقاشی را نوعی بازی می داند. از نظر او حتی در نقاشیهای اولیه گرچه کودک هر شکلی را همسان با همان چیز نمی کند که الگوی نقاشی اوست در فرآیند آن تقلید تطبیق و همسازی با واقعیت وجود دارد. نقاشی، گاه آماده سازی است و گاه محصول آمادگی به هر تقدیر میان تصویر ترسیمی و تصویر درونی که لوگه از آن به الگوی درونی تعبیر میکند روابط متقابل متعدد وجود دارد، زیرا هر دو از تقلید ناشی میشوند. در مراحل که پیازه برای رشد به طور اعم و به تبع آن رشد زبان قائل است نقاشی جایگاه ویژه دارد (عسگری منش و پاک نهاد ۱۴۰۲: ۲، ۱). نقاشی فعالیتی است شخصی که آن را میتوان از دیدگاههای متفاوت بررسی کرد «شیر» معتقد است که انسانها ذاتاً^۱ فعالند و بازی یکی از شیوه های تخلیه انرژی اضافی است. لذا نقاشی می تواند به منزله نوعی بازی برای کودکان مطرح باشد. از دیدگاه نظریه روانکاوی نقاشی به منزله فعالیتی بالینی – فرافکنی است، یعنی از طریق نقاشی فرد میتواند آنچه را که در ضمیر ناخودآگاه دارد و احتمالاً^۲ شود بیان کند. به نظر «کلوگ» باعث ناراحتی و اضطرابش می کودکان ضمن نقاشی هم به لذت حرکتی و هم به لذت بصری دست می یابند و ی شود. بعضی از نقاشی ها صرفاً^۳ این امر باعث فعالیت کودکان م طرح هایی آسان است. اما بیشتر ترئینی یا خطوطی هستند که تعریف و توصیف آنها نسبتاً^۴ نقاشیهایی که کودکان میکشند تصویر است. یعنی بازنمایی چیزی هستند. از جمله عواملی که در تفسیر نقاشی کودکان به کار گرفته میشود میتوان از طرز قرار گرفتن نقاشی بر صفحه کاغذ سایه ضخامت خط قوای اجزای کشیده شده مقدار و توزیع جزئیات پاک شدگی ها، تصویر لباس و زمینه نام برد (بوساک ۱۳۹۵: ۱۱، ۱۰).

هنر زبان نمادین و ناهشیار کودکان است و از همان دو سالگی که درک شهودی کودکان با رشد تخیل در نمادسازی و رمزگذاری ها شروع میشود. بازی و هنر هم شروع میشود. نیروی غیر کالمی و فرافکن هنر میتواند بسیاری از رویاهای کودکان و مسائل و نیازهای آنان را آشکار کند. هیچ روش روان درمانی نمیتواند، مانند بازی و هنر ارتباط آسانی با کودکان برقرار کند و همه ی کودکان با هر مشکلی میتوانند از این روش استفاده کنند. طبیعی است که کودکان نمی توانند مشکلات

خود را به زبان و کالم بیاورند، اما در خالل بازی های هنری نقاشی سفال و قصه خود را نشان میدهند. فعالیتهای هنری توجه کودکان را هم به محصول و هم فرایند جلب میکند و بیان آنها را شکل میدهد. به طور کلی ذهن کودک را قوی و انتزاعی تر میکند و از فشارها میکاهد و انعطاف پذیری روحیه ی آنان و اعتماد به نفس شان را بال می برد در حقیقت هنر واقعی به مهار رفتار کودکان کمک می کند. شناخت گرایان و رفتارگرایان بازی های هنری را وسیله ی سازگاری انطباق شناخت، اقتدار حسی و حل مسئله در دوران کودکی میدانند. روان کاوان نیز هنر را وسیله ای برای حل نوروهای غالب در طول مراحل رشد و راهی برای ایجاد مکانیزم دفاعی بهتر و ابزاری برای خودشکوفایی و خالقیت این دوره می دانند (آهنگران، ۱۳۹۹: ۱۴). یکی از مسائل کلی در هنر نقاشی آموزش کودکان در زمینه توجه و دقت به واقعیت های محیط زندگی و آشنایی با خطرات بصری و بال بردن حس توجه و قدرت تشخیص در آنان است که در نتیجه رشد سیستم بصری کودک را سبب می شود (عسگری منش و پاک نهاد: ۳: ۱۴۰۲، ۱۴۰۲).

تأثیر هنر بر کودکان در حیطه آموزشی

از مهمترین تأثیرات هنر بر کودکان افزایش اعتماد به نفس آنهاست و تا زمانی که تسلط به یک رشته آموزشی بتواند دلیل کافی برای آموزش هنر و شرکت در دوره های هنری باشد. کودکان با یادگیری هنر همان طور که هر روز بهتر میشوند و پیشرفتشان را مبینند اعتماد به نفسشان با به پای رشدشان تقویت میشود. قریب به اتفاق کودکان مایلند هر آنچه دلشان میخواهد انجام دهند و در این مورد هیچ چیزی سد راه آنها نباشد. در هر لحظه از آموزش هنر داشتن قدرت تصمیم گیری حرف اول را می زند. مثال در نقاشی اینکه تصمیم بگیرید در اینجا از چه رنگی استفاده کنید و یا به چه سبکی نقاشی بکشید یا نقاشی تان را به چه سمت و سویی بکشانید و یا در خوشنویسی هر لحظه باید تصمیم بگیرید، کدام کلمات را بکشید و کجاها را کشیده تر و پهن تر یا نازک تر بنویسید، تا نوشته تان چشم نوازتر به نظر برسد یادگیری چگونگی انتخاب و تصمیم گیری مطمئناً می تواند به تحصیلات و دیگر بخشهای زندگی کودکان انتقال یابد و مهارتی ارزشمند در بزرگسالی باشد (عسگری منش و پاک نهاد، ۱۴۰۲: ۵-۶). نقاشی میتواند در برقراری ارتباط با دنیای بیرون نقش مؤثری داشته باشد. در این کار سه بخش دست و چشم و مغز فعالیت دارند. در اصل نقاشی کشیدن پنجره ای به سوی خالقیت کودکان و شکوفایی احساسات هنری آنان میباشد در ضمن روان شناسان قادر هستند که سرنخهایی از نشانه های شخصیتی احساس و رشد ذهنی کودکان را در بین نقاشیها جستجو و پیدا نمایند. با توجه به اهمیتی که موضوع نقاشی در فعالیت تفکر و یادگیری کودکان دارد نیاز به خالقیت بیشتر در این زمینه برای روانشناسان حوزه کودک مطرح است (مومنی: ۱۴۰۰، ۴).

بررسی وضعیت تدریس هنر و نقاشی در مدارس کشور

خیلی اوقات آن طور که باید در مدارس به درس هنر اهمیت داده نمی شود و بسیاری وقت ها از زمان کالس هنر برای جبران دروس دیگر مثل ریاضی یا علوم و ... استفاده میشود و متأسفانه در برخی مدارس نگاه به درس هنر برای جور کردن ساعات تدریس معلمان است در حالی که در ساعت آموزش این درس قوه خالقیت و تفکر دانش آموزان رشد میکند و ارتقا می یابد و تأثیری که هنر و آموزش آن در رشد جنبه های مختلف شخصیت دانش آموز و روحیات او دارد به هیچ وجه نمیتوان در سایر دروس پیدا کرد. لذا نگاه به این درس باید تغییر کند. در وهله اول باید پذیرفت که هنر نیز مانند هر درسی که معلم تربیت شده جداگانه ای دارد. باید معلم تربیت شده خود را داشته باشد و دبیران این درس متخصص این درس باشند و در رشته های مختلف هنری حرفی برای گفتن داشته باشند و در مرتبه بعد ساعت آموزشی این درس کامل باشد و همچنین از اولیای دانش آموزان هم توقع آن است که با نگاهی دوباره به درس هنر برای آن جایگاه واقعی اش را قائل شوند

و آن را به عنوان یک ماده درسی که از روی برنامه در سازمان برنامه ریزی و تالیف کتب درسی در واحدها گنجانده شده پذیرند و قبول کنند) عسگری منش و پاک نهاد: ۱۴۰۲: ۷، ۱۰.

توجه نداشتن برخی مربیان به روان شناسی زیبا شناسی و تواناییهای کودکان نقاشی برای کودک فقط یک وسیله بیان برای تجزیه و تحلیل یا توضیح و تشریح موجودات و اشیاء نیست، بلکه در عین حال وسیله ایست برای بیان زندگی عاطفی او هنگامی که کودک با آزادی و به دلخواه خود نقاشی میکند، در واقع حالت روحی و احساسات زمان حاضر و نیز احساسات و تحریکات ریشه دار و ژرف تر خود را بیان میکند. بدین ترتیب در حالی که از بیان تجارب خود احساس رضایت میکند. همچنین خطوط مخصوص شخصیتی را هویدا می سازد. چه بسا معلمینی که به این جنبه های روانی کودک توجه ندارند و تواناییهای کودکان را در نظر نمی گیرند. بی توجهی به خالقیت و استعداد کودکان است. کودکان در سنین آغازین بسیار خالق می باشند، بسیاری از تخیلات خود را به صورت نقاشی روی کاغذ می آورند. تمام مسائل را با ذهن کنجکاو خود بررسی میکنند. و آنچه را در ذهن خود می پروراند به رشته تحریر و نقاشی درمی آورند. در اینجا وظیفه مربیان آن است که به این خالقیتها انسجام ببخشند و آنرا جهت و سو دهند. تا درست و به جا استفاده گردد) بوساک: ۱۳۹۵: ۱۰، ۱۰.

نقش مراکز تعلیم و تربیت و راهکار استفاده از عناصر مختلف در تدریس هنر نقاشی

زندگی تحصیلی یکی از مهمترین ابعاد زندگی اشخاص است که بر سایر ابعاد زندگی تأثیر فراوان دارد. همچنین پیشرفت تحصیلی به عنوان یکی از ابعاد پیشرفت در نظام آموزش و پرورش مطرح است و افت تحصیلی یکی از مسائل و دغدغه های مهم نظام آموزشی هر کشور است. از آنجا که اثر بخش بودن مدیران آموزشی موجب بهبود وضعیت آموزشی و فراهم آوردن زمینه برای توسعه فردی محصلین میشود) رضایی: ۱۳۹۶: ۸، ۱۰. بیشتر مهارتها در اثر تعلیم و تربیت پیشرفته میشوند و احتمال دارد که این موضوع حداقل برای بعضی از مهارتهای هوش هیجانی صحیح باشد مهارتهای هوش هیجانی در منزل و با تعامل خوب والد و فرزندان شروع میشود. والدین به فرزندان خود یاد میدهند که هیجانهای خود را تشخیص داده و آنها را نامگذاری کنند ولی اگر غیر از این باشد ممکن است این نشان ندادن هیجانها در فرزندان باعث اختلالات رفتاری در فرزندان شود به این شکل که فرزندان ما

به خاطر سرکوب شدن این هیجانها دست به اعمالی میزنند مانند وسواس که گاه به صورت عملی است و گاه به صورت فکری و نشان دادن بیماریهایی مانند سردرد و دل درد و امثال اینها می شود) ارغند و آقایی: ۱۳۹۶: ۴، ۱۰.

کودکان را باید برای زندگی در آینده ای روشن و مطمئن آماده کنیم آنها فرزندان زمان خود هستند. بنابراین باید آنان را متناسب با زمان خود تربیت و تجهیز کرد. باید دانست هرگز در طول تاریخ بشری هیچ دانشمند بلند آوازه ای به اندازه ی کودکان کم سن و سال کنجکاو و عالقه برای کشف مسائل اطراف خود نداشته است. باید این عالقه ی جدی طبیعی و کنجکاو خدادادی کودک مبتدی را اغنا کنیم تا در آینده به کمک این اغنا بخشی دست به رمزگشایی بزند: سالهاست که کتابهای مختلفی برای آموزش اولیه ی کودکان مبتدی به صورت های گوناگون متنوع با تصویر نثر و شعر قصه و داستان و اخیرا به صورت لوح فشرده (سی دی) در بازار عرضه شده و بعد از این هم عرضه میشود. در مراکز پیش دبستانی و یا در یک ماهه ی اول سال تحصیلی کودکان مبتدی را وادار به خط خطی کردن کاغذ و کارهایی دور از عالقه ی آنان می کنند. در حقیقت مربی یا معلم چندین فعالیت با مجهول آموزشی را در یک زمان، بدون پیش بینی های برنامه ریزی شده ی معنی دار اعمال می کند. از طرف دیگر افراد زیادی انتظار دارند مطالبی غنی و پر محتوا تهیه شود تا برای یادگیری زبان فارسی به کودکان مبتدی خارج از کشور مفید واقع شود تا در نتیجه کودکان مبتدی بتوانند زبان مادری خود را از نظر خواندن نوشتن و حساب کردن یاد بگیرند) صفارپور: ۱۳۹۱: ۵، ۱۰.

پیش دبستانی پرورش خالقیتها و تواناییها نقش مراکز تعلیم و تربیت خصوصا در کودکان میباشند. نقاشی یکی از هنرهایی است که به آسانی قابل اجراست کودکان میتوانند با استفاده از وسایل مختلفی مانند مداد رنگی مداد شمعی مداد پاستیل، آب رنگها، رنگ های

طبیعی و.... روی کاغذ یا مقوا و... به صورت فردی یا گروهی نقاشی کنند. - طرح نقاشی های مختلف از طریق بازی نقاشی کودک نوعی بازی است کودکان با استفاده از شیوه های مختلف تصور خود را از جهان به نوعی ترسیم می کنند بنابراین بازیهای گوناگون را الگوی خود قرار میدهند و با توجه به نوع تفکر خود از بازی نقاشی میکشند معلم باید در همه حال راهنمای کودک باشد و مواظب باشد که به احساسات کودک خدشه ای وارد نگردد، ایجاد و شجاعت و از بین بردن ترس در کودکان نقاشی باید زمینه ای برای از بین بردن ترس باشد نه اینکه ترس را در کودکان تقویت کند مربیان گرمی باید جهت اجرا در آوردن این مقوله دانش آموزان را ترغیب کنند تا به راحتی و بدون واهمه نقاشی کنند بعنوان مثال وقتی از آنان میخواهند که یک خانواده را نقاشی کن فقط توجه به زیبایی نداشته باشد. بلکه صرف نظر از همه این موارد به نوع نقاشی و تعداد افراد یا خوشحال و ناراحت بودن افراد نیز توجه داشته باشند و به طور مداوم تشویق بر لب داشته باشند تا اعتماد به نفس و شجاعت را در دانش آموزان تقویت نمایند (بوساک ۱۳۹۵: ۱۰، .)

آثار نقاشی درمانی در کودکان

به تأثیر ابزارهای مختلف اعم از نوشت افزارها و یا هر وسیله ای را که اثری بر جای می گذارد، نقاشی می نامند که این تعریف تا حدی به مفهوم نقاشی به عنوان یک اثر درمانی هم نزدیک است. در نقاشی درمانی استفاده از هر وسیله ای برای کشیدن که بتواند تخیل و احساس و برداشتهای کودک را در قالب ترسیم کشف و آن را در جهت مشخص و دقیق درمان هدایت کند نقاشی درمانی میگویند در نقاشی درمانی هدف استفاده از ابزارهای نقاشی برای بیان و حل مشکل است، اما در نقاشی صرف هدف گذاری درمانی وجود ندارد و نقاشی میتواند در جهت به قصد خودر نوع بیان و یا هدف شخصی و اجتماعی و یا در ظاهر صرفاً نقاشی استفاده شود از این رو میبینیم که برخی اوقات از اندامهای بدن انسان به صورت قلم مویی برای اثرگذاری و ایجاد تصویری دو بعدی استفاده می شود در تعریف امروزی از نقاشی هم وسیله یا ابزار نقاشی مهم و تعیین کننده نیست، بلکه آنچه به عنوان نشانی بصری تولید و در معرض دید قرار می گیرد مورد توجه است (زاده محمدی و همکاران ۱۳۹۳: ۴-۵، .) روشهای مورد استفاده در مراکز آموزشی و شرایطی که بر آن ها حاکم است. تأثیر زیادی بر تفکر خالق دارد اعتقاد و آمادگی مربیان برای پذیرش موضوعات و مطالب جدید، نقش بسیار مهمی در پرورش تفکر خالق فراگیران دارد مراکز آموزشی به طور سنتی و به صورت عادی، بیشتر بر حافظه ی افراد تکیه میکنند و مربیان، تکرار پاسخهای از قبل داده شده را بر فکر کردن ترجیح میدهند (گلیان و همکاران ۱۳۹۵: ۴۶، .) نقاشی کودکان همانند بازی هایشان برای آنها در حکم زندگی است و همان طور که زندگی اجتماعی و خانوادگی در دنیای بزرگترها اهمیت دارد برایشان جدی است. در واقع آنها با بازی زندگی اجتماعی آینده خود را تمرین و قوانین و عالقه های شغلی خود را مرور میکنند در بازی ها، غالباً دختران نقش مادر و پسران نقش پدر را ایفا و رفتارهای اطرافیان خود را تکرار میکنند، در نقاشیهای خود نیز آنها آنچه را که نمی توانند بر زبان بیاورند یا فرصتی برای آن نیافته اند و آنچه را که بر آنها گذشته است و بسیار اهمیت دارد و نیز آنچه را که کشف میکنند، جواب سؤال هایشان به تصویر می کشند. کافی است قدری به نقاشی بچه ها بیشتر توجه کنید و به توضیحاتی که در مورد کارشان میدهند گوش بدهید و از این طریق به دنیای تفکرات و برداشتهای آنها از جهان پیرامونشان پا بگذارید خواهید دید که چه قدر ساده و ابتدایی چونان مردمان غارنشین ولی جالب و کافی آنچه را که در اطراف خود میبینند ساده و خالصه میکنند. اهم مطلب را برداشت میکنند و به تصویر میکشند و از جزئیات غیر ضروری میگذرند (مومنی: ۱۴۰۰، ۸، .) آنان بی آن که از اصول و مبانی تصویری آگاه باشند با استفاده عالی از خطوط در ترکیبهای مقامی و با جسارت پنداشتها و ذهنیتشان را بیان میکنند؛ آن هم قالب تصویر؛ و اینجاست که شما میتوانید شناختی دقیق از کودک به دست آورید به دریافتهای ذهنی او راه پیدا کنید و وقایع و مکانها و اطرافیانش را بشناسید. البته تمام آنچه دیدید از جسارت، خالقیت قدرت بیان و جست وجوی پاسخ پرسشهای گرفته تا استفاده از خط و رنگ برای بیان یک مطلب قابل تصویر شدن و.. تا زمانی

وجود دارند که ما کودکان را آزاد میگذاریم و هیچ نوع دخالتی در نقاشی آنها نمیکنیم اگر به آنها الگو یا روشی بدهیم و در کارشان دخالت کنیم تمام آنچه را که گفتیم و خالقیتی را که آنها در کارهایشان دارند به یک باره از آنها میگیریم و باعث نداشتن اعتماد به نفس و خالقیت و سرخوردگی در زندگی حال و آینده آنها میشویم. در نتیجه دیگر قادر نخواهند بود خود جست و جو کنند و با جسارت و خالقیت یافته های خود را به تصویر بکشند به علاوه همیشه منتظر الگو و کمک دیگران هستند و این در اثر آموزش غلط به وجود میآید (همان، ۹۰).

اهداف آموزش هنر به کودکان

هدفهای آموزش هنر به کودکان اگر پذیرفته باشیم که هنر مخلوق انسان است و انسان هم به وجود آورنده اجتماع پی میبریم که هدفهای او نمیتوانند به دور از هدف های جامعه باشد. هدف از آموزش هنر به کودک را میتوان استفاده از ابزارها و تکنیکهایی برای برانگیختن تخیل و ایجاد خالقیت برای بیان احساسات درونی او دانست هنر کودک باید آینده نگر دوراندیش و سازنده باشد. با اعتقاد به این اصل که هنر نقش عمیق و تأثیر به سزایی در شکل گیری شخصیت کودک دارد. ما با کمک به کودک و آماده کردن او برای شناخت و اکتشاف طبیعت انسانها رنگها شکل ها و... به او فرصت میدهم خود طبیعت اطراف را مشاهده کند. به اشیای روبروی خود نگاه کنید تا به آنها پی ببرید زمانی که فیلم مستندی میبیند به گردش در طبیعت یا شهر یا... می رود در برخورد با آدمهای گوناگون و همچنین هنگام خواندن شعر یا قصه مناسبی برای او زمینه های اکتشاف برایش فراهم میشود. از طریق این رابطه است که کودک موضوعات گوناگون را میشناسد و با آنها آشنا میشود. راه های روبه رو شدن با مسائل را تجربه میکند در نتیجه این گسترش دید و وسعت نگرش استدر می یابد و عمال^۱ که توان خالقیت و سازندگی در این به وجود میآید) مومنی ۱۱-۱۰،

ایجاد زمینه بروز احساسات در کودکان از طریق نقاشی

هنر عینی از طبیعت عینی و ملموس الگو و کپی برداری میکند مثل مکاتب کالسیسیسم، رمانیسم، رئالیسم، پارانرالیسم امپرسیونیسم و رمانتیسم که عشق، تغلیظ احساسات و تخیل های شاعرانه و نگرش انسان وهستی از دریچه لطیف قلب و احساس را اساس قرار میدهد (کرمی، ۱۴۰۰: ۲۴). از همین رو یکی از نیازهای اساسی کودکان و نوجوانان نیز ابراز احساسات درونی است. آنان احساسات و حالت های هیجانی خود را در آثار نقاشی خود نشان میدهند. بروز این احساسات در کودکان به شکل مستقیم و در نوجوانان اغلب به شیوه غیر مستقیم، قابل مشاهده است. نقاشی بستر مناسبی در اختیار کودکان و نوجوانان قرار میدهد تا احساسات و آرزوهای خود را نشان دهند و این امر موجب آرامش درونی آنان می گردد. باید به این نکته توجه داشت که علی رغم تأثیر نقاشی در آرامش کودکان و نوجوانان ارائه موضوعات تکراری و استفاده یکنواخت از ابزاری چون مدادرنگی موجب خستگی و دلسردی آنان از نقاشی می گردد. عاقله مند کردن کودکان و نوجوانان به نقاشی بهتر است از طریق توجه دادن آنان به محیط اطرافشان، آداب و رسوم طبیعت و موضوعات قابل درک و مورد عاقله آنان انجام گیرد. بی شک اثر هنری که کودکان و نوجوانان با شیوه های متنوع رنگ آمیزی و موضوعات بکر و بدیع به عرصه ظهور می رسانند در نوع خود بی نظیر خواهد بود (امیری ۱۴۰۰: ۱۰). بخش فرافکن نقاشی که در درمان هم بر آن تأکید میشود و هدف آن برون ریزی و ابراز هیجانها با کاهش نگرانیها و افزایش تسلط بر خود است در نهایت به دنبال یکپارچگی روان است تا شخص را به انسجام و آرامش حاصل از وحدت درونی برساند. نقاشی هم آرام بخش است و هم ارتقا دهنده وجه زیباشناختی و متعالی نقاشی در کشف و انعکاس سرشت و طبیعت انسانی است که طنین هارمونی آن وحدت با خویشتن و محیط است که همه کس میتواند با توجه به نقاشی و دیدن تصاویر نقاشیهای هنرمندان و نقاشیهای موجود در طبیعت این هارمونی را از طریق پیوستگی و همدلی کشف کند و با توجه و دقت بصری وحدت درونی خود را ارتقا بخشد که تمرینی

معنوی و متعالی است) زاده محمدی و همکاران ۱۳۹۳:۸، ۰.

فعال شدن جنبه خیال پردازی ذهن کودکان در جهت بروز احساسات با نقاشی

از ویژگیهای ذهن، انسانی خیال پردازی است که به گونهاها و اشکال مختلف صورت میگیرد. به شکلی که گاه زندگی بشر بین واقعیت و خیال نوسان می یابد استعدادهای هنری حاصل گونه های متفاوت تخیل انسان ها هستند. هنر هم اثر است و هم مؤثر مؤثر بودن آن زوایای متفاوتی را دربر میگیرد برای مثال شیلر هم به جنبه تربیتی هنر معتقد است و هم به جنبه شناسایی آن در نظر او تواند خود را با هنر مشغول دارد و در آن لحظه کمال^۱ انسان می انسان باشد. وی درباره مقام هنر چنین می گوید: «از نظر فعالیت زنبور عسل میتواند استاد تو باشد و از جهت زندگی کرمی میتواند معلم تو گردد ولی هنر را تو ای انسان تنها تو میتوانی مالک باشی.» یعنی فقط انسان است که با خلق هنر میتواند به مقام انسانیت نائل گردد (تاتیانا چمی و همکاران ۱۳۹۸:۱۵، ۰).

نقش تربیتی هنر را میتوان در چند محور خالصه کرد :

الف: ایجاد آرامش

ب: توانایی پالایش روانی

پ: داشتن نقش اصلاحی و آموزشی

ت: شکوفایی ارزشهای اصیل انسانی

ث: ایجاد خالقیت و اعتماد به نفس

با این اعتقاد که در عصر حاضر، آنچه می تواند موتور پیشرفت جوامع را فعال نگه دارد خالقیت است و با تکیه بر این نکته که نظام آموزشی مهمترین اهرم برای پیشرفت یک جامعه است به این نتیجه خواهیم رسید که هنر سطح خالقیت را در آموزش بال میبرد و این امر، مستقیما به تعالی انسان می انجامد. عواطف و احساسات مثبت موجب افزایش فعالیت و امیدواری میگردد و با تقویت خودکارآمدی زمینه را برای بروز ایده های خالقانه بیشتر فراهم میکند. عواطف میتوانند انگیزه ایجاد یک اثر باشند. شادی و لذت بردن از کار موجب سرزندگی و روحیه ی مثبت در افراد میشود هوش هیجانی آنها را نیز بال میبرد و شرایط مطلوبی ایجاد می کند (تاتیانا چمی و همکاران ۱۳۹۸:۱۶، ۰).

نقاشی هنری است که در آن کودک تصویرهای ذهنی خود را از دنیای اطراف به کمک شکل و رنگ نشان میدهد. کودکان میتوانند با انواع ابزار و موادی که در اختیار دارند از هر چیزی که در دسترس آنهاست به صورت فردی یا آنچه را که حس و در خیال مجسم میکنند گروهی آزادانه نقاشی کنند. آنها معمولاً روی کاغذ می کشند؛ نه آنچه را که واقعیت دارد. واقعیت مربوط به دنیای بزرگ سالن است. کودکان عاطفه های درونی خود را که شاید برای ما دست نیافتنی باشند در نقاشی هایشان نشان میدهند. تمایلات و آرزوهایشان را نقاشی میکنند و آنچه را دوست دارند و مایه شادی و لذت آنها میشود و آنچه را دوست ندارند باعث آزردهی و خشمشان می شود آنچه را که باعث ترسشان میشود، آنچه را که باعث خجالتشان میشود آنچه را که باعث انزوا یا مشارکت آنها میشود و... همه و همه را در نقاشیهایشان نشان میدهند. به این ترتیب کودکان به کمک نقاشی فکر میکنند و شخصیت خود را رشد میدهند آنها آنچه را نمیشناسند در دنیای نقاشی تجربه میکنند تا بشناسند و آنچه را نمیشناسند نیز با کشیدن نقاشی در ذهن خود ثبت میکنند (مومنی، ۱۴۰۰: ۶، ۰).

شیوه انتقال احساسات کودکان در نقاشی و تصویر

تصاویر با سه شیوه بسیار متفاوت به انتقال احساسات انسانی میپردازند یکی به شیوه واقعی یعنی صحنه هایی را نشان میدهند که آنها را شاد (رقص) یا خشمگین (نزاع) میدانیم یا صحنه هایی دارای حالت های بیانی چهره را نمایش میدهند که نمایانگر احساسات اند. اگر از کودکی چهار ساله بخواهیم تصویری شاد بکشد، احتمالاً چهره ای خندان را خواهد کشید اگر از او بخواهیم درختی شاد را بکشد درختی را با لبخندی روی آن می کشد. یعنی این کودک با بازنمایی واقعی احساسات به خلق احساس در تصویر پرداخته است. البته یکی از شیوه های انتقال واقعی است. زیرا این نکته نیز همچون ترانه احساسات در نقاشی همین شیوه ای که با واژگان غم انگیز حس اندوه را انتقال می دهد، نوعی معمای فلسفی به شمار نمی آید هم این ترانه و هم آن تصویر احساسات را بازنمایی میکنند) آن وینر ۱۴۰۰:۳۵. شیوه دوم انتقال احساسات در تصاویر استعاری است؛ یعنی نمایش چیزهایی که آنها را به احساسات ربط میدهیم مانند چشم اندازهای بایر یا سرسبز تابلویی از کشتی در دریایی توفانی لحن احساسی منفی دارد؛ زیرا چنین صحنه ای خشن و هراسناک است، برعکس چشم انداز سرسبز لحن احساسی مثبت دارد؛ زیرا مجذوب کننده و سرشار از زندگی است. این شیوه بیان احساسات استعاری است زیرا درخت یا چشم انداز نمی توانند در واقعیت دارای احساسات باشند. اینها نمونه هایی از بیان از طریق بازنمایی است. طراحی ریشه ها بازنمونی است و ایده ریشه های چسبیده به زمین بیانگر تقال برای زندگی است. شیوه سوم برای بیان احساسات در تصاویر بر پایه ویژگیهای فرمی است؛ یعنی تصاویر میتوانند کامل^۱ مستقل از محتوای بازنمونی و صرفاً^۲ ویژگیهای فرمی به بیان احساسات بپردازند ویژگی هایی مانند رنگ خط بافت و ترکیب بندی مارک روتکو نقاش اکسپرسیونیسم انتزاعی گفته است که به فرم و رنگ به خودی خود عاقله ای ندارد بلکه به گفته خودش فقط به بیان احساسات بنیادی انسان همچون سوگ شمع نگون بختی و مانند آن عاقله دارم و این واقعیت که بسیاری از مردم در مواجهه با تصاویر من از خود بیخود میشوند و گریه میکنند نشان می دهد که همین احساسات بنیادی انسان را انتقال میدهم (همان ۰). کودکان پیش دبستانی دارای توانایی های خالقانه بسیار زیادی هستند، اما با ورود به مدرسه چون وارد مرحله سواد آموزی میشوند و برای هماهنگی با دیگران اطاعت را می آموزند خالقیت هنری آنها کاهش می یابد از نظر فروید منبع خالقیت را باید در تجربیات دوره کودکی فرد یافت از این رو الزم است تا در مراحل آغازین رشد کودک پرورش خالقیت او مورد توجه قرار گیرد. خالقیت در رشد و تکامل فرد و تمدن بشری نقش مؤثری دارد و زیربنای اختراع ها دستاوردهای علمی و هنری است. اگر داشتن خالقیت برای ادامه زندگی ضروری است. روش آن نیز آموختنی است. افراد برای اینکه بتوانند خالق باشند باید روشهای صحیح تفکر را بیاموزند. خالقیت هر چند بعدی فردی است ولی از نظر ماهیت قابل آموزش است (گلیان و همکاران ۱۳۹۵:۴۲، ۰).

نتیجه گیری

هنر نقاشی بسی فراتر از تزئین است زیرا سرشار از معنی است حتی اگر چنین محتوایی تا حدودی روشن یا تاریک باشد اما به آدمی امکان میدهد که شناخت خویش را به طرقی که جز آن امکان پذیر نیست به دیگران انتقال دهد. میل به نقاشی در کودکان بی تردید مهمترین دلیل آن کششی درونی برای آراستن خویش و تزئین دنیا ی پیرامون شان است. ی عنی بروز هرآنچه از احساسات که شاید با کلمات قدرت بیان شان را ندارد از طریق نقاشی برایشان میسر می گردد. این خود بخشی از یک آرزوی بزرگ آنهاست و آن نسه دوباره سازی جهان در دنیای تخیل آدمی بلکه قالب گیری مجدد یا بازپردازی خود انسان و محیط وی با یک شکل کمال مطلوب است. نقاشی یا هر اثر هنری حاصل از آن نه فقط از لحاظ ارزش توصیفی بلکه از لحاظ معنی نمادینش نیز شایسته ی هزاران سخن تمجید آمیز است. در هنر نقاشی همانند زبان انسان در درجه ی نخست مخترع نمادهایی است که اندیشه های پی چیده را به طرق جدید انتقال می دهند. تقویت مهارتهای حرکتی

ظریف، توسعه تحلیل بصری و تمرکز کودکان، بهبود هماهنگی دست و چشم، افزایش اعتماد به نفس کودکان و ایجاد روش حل مسئله خالقانه در آنها و بروز تمامی این احساسات و هیجانات از طریق نقاشی کردن حاصل می گردد. از این رو یکی از مهم ترین روش های آموزش هنر در مدارس در دوره ابتدایی و راهنمایی را می توان پرورش خالقیت و مهارت های فردی کودکان دانست و تاثیر هنر بر شخصیت کودکان در دوران کودکی و آینده را نمی توان نادیده گرفت. مهمترین هدف آموزش و پرورش باید شناخت استعدادهای دانش آموزان، شکوفا نمودن آنها و ایجاد مهارت کافی در ابعاد مختلف رشد از طرق مختلف چون پروردن انواع هنر از جمله نقاشی باشد، زیرا نقاشی به عنوان صمیمانه ترین زبان احساسات محسوب می شود و ناگفته های کودکان از این طریق بروز مییابد. همچنین یکی از فعالیت های هنری مهم و وسیله ارتباط فکر و بیان است .

منابع

- آقائی رشنودی، اکبر و ارغند، زهرا (۱۳۹۶)، هوش هیجانی، تهران، انتشارات: آفتاب گیتی .
- آنتونی و دیگران، ف (جنسن) (۱۳۹۰)، تاریخ هنر جهان، مترجم: محمد تقی فرامرزی، انتشارات: مازیار .
- الن، وینر (۱۴۰۱)، کندوکاوی روان شناختی در کارکرد هنر، مترجم: شهباء، محمد، تهران، انتشارات: افکار جدید .
- تاتیانا، چمی و همکاران (۱۳۹۸)، اعجاز هنر در یادگیری نقش عواطف در شکوفایی خالقیت، مترجمان: صاحبی، فهیمه السادات و همکاران، تهران، انتشارات: آپریس .
- رضایی، امیر حسین (۱۳۹۶)، هوش هیجانی احساسی – عاطفی و پیشرفت تحصیلی در علوم تربیتی، مشهد، انتشارات: مینوفر .
- سلیقه، مریم (۱۴۰۱)، نقش هنر ادبیات و شعر در فرایند خالقیت و هویت پای کودکان، تهران، انتشارات: نظری .
- عابدینی بلترک، میمنت و رضایی زارچی، ملوکه (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر آموزش هنر با رویکرد تربیت هنری بر علاقه به درس هنر و عشق به یادگیری، فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران سال شانزدهم شماره ۶۰ بهار ۱۴۰۰، ۱۴۶ – ۱۲۷
- قدم زن، مریم و ناظری، افسانه (۱۳۹۸)، مطالعه تأثیر آموزش نقاشی بر هوش تجسمی فضایی کودکان پیش دبستانی، دوفصلنامه علمی پژوهش هنر، سال نهم، شماره هجدهم .
- صفار پور، عبدالرحمان (۱۳۹۱)، آشنایی دی داری با نقش نمادهای نوشتارهای تقویت حافظه ی بصری از راه هوش و نقاشی بازی نقاشی با نقش نمادها، تهران، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان، انتشارات: مدرسه .
- کرمی، مجتبی (۱۴۰۰)، تاریخ نقاشی از کالسیک تا مدرنیسم، تهران، انتشارات: نسل روشن .
- گلیان تهرانی، شهناز (۱۳۹۵)، روشهای افزایش هوش کودکان روشهای کلیدی و کاربردی تقویت هوش کودکان، چاپ اول، تهران، انتشارات: مؤسسه فرهنگی هنری دیباگران .
- مصابرپور، مهتاب (۱۳۹۳)، نقاشی کودکان و مفاهیم آن، چاپ اول، تهران، انتشارات: پلک .
- معصوم پرست، شیوا و نادری حیدری، حبیب هلا (۱۳۹۳)، هوش هیجانی و خودکارآمدی معلمان، انتشارات: شالک .
- مومنی، فرزاد و همکاران (۱۴۰۰)، مبانی و مولفه های روانشناسی خالقیت در نقاشی کودکان، انتشارات: برگ و باد

The effect of painting teaching on the motivation and expression of children's emotions based on the situation of painting teaching in Iran

Fateme Zare Rashnoudi

Visual arts instructor (hyperreal style designer), member of the visual arts association, and professional teacher in the educational and intellectual center for children and adolescents of Lorestan province.

Abstract

The wonderful world of children is filled with activities that strengthen their intellectual and mental skills, such as painting. These activities are a result of a child's social connection and play a crucial role in developing their focus and skills. Parents, schools, and educational institutions can support and encourage their children in this field, fostering motivation for learning and creativity, leading to mental and emotional growth. To raise awareness about the value of art and painting, parents should be provided with sufficient information and knowledge. Targeting art and painting in children and teenagers, using drawing supplies like colored pencils and watercolors, can increase their mental development and show dignity through inner feelings. The importance of painting and its many benefits should be placed at the top of artistic, cultural, and educational activities in educational institutions. More attention should be paid to teaching art in schools and educational institutions to be more effective in developing children's talents.

Keywords: painting, artistic intelligence, motivation, emotions, children and teenagers